

Sygn. akt II CSK 595/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lipca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Maria Szulc

w sprawie z powództwa A.P.
przeciwko P. Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 24 lipca 2014 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 25 kwietnia 2013 r.,

1. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 1 w części oddalającej apelację powoda w zakresie dotyczącym odsetek ustawowych od kwoty 400.000 (czterysta tysięcy) złotych za okres od dnia 20 października 2011 roku do dnia 18 grudnia 2012 roku i zmienia wyrok Sądu Okręgowego w P. z dnia 19 grudnia 2012 r. w punkcie 2 o tyle tylko, że zasądza od pozwanego na rzecz powoda odsetki ustawowe od kwoty 400.000 (czterysta tysięcy) złotych za okres od dnia 20 października 2011 roku do dnia 18 grudnia 2012 r.;

2. oddala skargę kasacyjną w pozostałej części;
3. zasądza od pozwanego na rzecz powoda koszty postępowania kasacyjnego w kwocie 6.196 (sześć tysięcy sto dziewięćdziesiąt sześć) złotych.

UZASADNIENIE

Powód A. P. domagał się zasądzenia od pozwanego P. zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez niego w następstwie wypadku komunikacyjnego z dnia 10 stycznia 2004 r. w kwocie 1.000.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, ustalenia odpowiedzialności pozwanego na przyszłość za wszelkie dalsze skutki tego wypadku oraz zasądzenia kosztów postępowania.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w dniu 10 stycznia 2004 r. na drodze między miejscowościami D. i L. doszło do zderzenia samochodu dostawczego marki Mercedes prowadzonego przez powoda i samochodu ciężarowego marki Scania z naczepą kierowanego przez D. B., przy czym do wypadku przyczynili się w równym stopniu (po 50 %) obaj kierowcy. W jego wyniku A. P., będący w dacie zdarzenia młodym i zdrowym dwudziestoletnim mężczyzną, doznał poważnego urazu czaszkowo-mózgowego i złamania kręgosłupa na poziomie Th 11-12 skutkujących nieodwracalnym kalectwem w postaci encefalopatii pourazowej i niedowładu spastycznego czterokończynowego (155 % trwałego uszczerbku na zdrowiu). Biorąc pod uwagę znaczny zakres cierpień psychicznych i fizycznych doznanych przez powoda, rozległość obrażeń ciała, rujnujący wpływ skutków wypadku na jego dotychczasowy tryb życia oraz sytuację życiową po wypadku, Sąd Okręgowy uznał 800.000 złotych za „odpowiednią” w świetle art. 445 § 1 k.c. sumę zadośćuczynienia i wyrokiem z dnia 19 grudnia 2012 r. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 400.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 19 grudnia 2012 r. do dnia zapłaty, zaś w pozostałym zakresie powództwo oddalił. Sąd uwzględnił zakres przyczynienia się powoda do wypadku (50 %), zaś orzeczenie o przyznaniu odsetek ustawowych od zasądzzonego zadośćuczynienia dopiero od dnia wydania wyroku uzasadnił tym, że dopiero w toku postępowania sądowego ustalona została odpowiedzialność strony pozwanej za skutki wypadku oraz rozmiar krzywdy powoda pozwalający na określenie stosownego zadośćuczynienia.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelacje obu stron wniesione od powyższego rozstrzygnięcia, dzielając ustalenia faktyczne i wnioski prawne Sądu pierwszej instancji. Sąd Odwoławczy zaaprobował przyznanie odsetek ustawowych od zasądzonej na rzecz powoda kwoty od dnia wyrokowania wobec ustalenia przez Sąd pierwszej instancji należnego zadośćuczynienia według stanu

rzeczy istniejącego w dacie zamknięcia rozprawy przed Sądem Okręgowym wskazując, że zasądzenie ich od daty wcześniejszej doprowadziłoby do bezzasadnego uprzywilejowania powoda.

W skardze kasacyjnej powód, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego jedynie w zakresie oddalającym apelację powoda dotyczącą odsetek ustawowych od przyznanej mu tytułem zadośćuczynienia kwoty 400.00 złotych za okres od dnia 25 sierpnia 2011 roku do dnia 18 grudnia 2012 roku, zarzucił naruszenie prawa materialnego, a to 445 § 1 k.c., art. 481 § 1 k.c., art. 455 k.c. w związku z art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (t.j.: Dz. U. 2013 r., poz. 392- dalej jako u.u.o.). Formułując te zarzuty domagał się uchylenia wyroku w zaskarżonej części i orzeczenia co do istoty sprawy przez zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda odsetek ustawowych za powyższy okres lub uchylenia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna powoda jest zasadna, o ile zarzuca zaskarżonemu wyrokowi naruszenie art. 481 § 1 w związku z art. 455 k.c. i art. 14 ust. 1 u.u.o.

Kwestia początkowego terminu naliczania odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie zadośćuczynienia za krzywdę ustalonego przez sąd jest w orzecznictwie postrzegana i rozwiązywana niejednolicie. Według pierwszego poglądu, wymagalność roszczenia o zapłatę zadośćuczynienia podlega ogólnym regułom płynącym z art. 455 k.c. Odsetki ustawowe za opóźnienie przysługują więc wierzycielowi od daty wezwania dłużnika do zapłaty na rzecz poszkodowanego określonej sumy tytułem zadośćuczynienia z uwzględnieniem regulacji szczególnych, do jakich należy art.14 ust. 1 i 2 u.u.o. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 września 1970 r., II PR 257/70, OSNC 1971, nr 6, poz. 103; z dnia 12 lipca 2002 r., V CKN 1114/00, nie publ.; z dnia 18 lutego 2010 r., II CSK 434/09, nie publ.). Drugie z prezentowanych w judykaturze stanowisk, podzielone przez Sądy obu instancji w niniejszej sprawie, zakłada, że zadośćuczynienie za

krzywdę wymagalne staje się dopiero w dacie wydania przez sąd wyroku określającego jego wysokość, ponieważ dopiero od tego dnia dłużnik pozostaje w opóźnieniu z jego zapłatą (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 1997 r., I CKN 361/97, nie publ., z dnia 20 marca 1998 r., II CKN 650/97, nie publ., z dnia 4 września 1998 r., II CKN 875/97, nie publ., z dnia 9 września 1999 r., II CKN 477/98, nie publ.). Stosownie do trzeciego poglądu wymagalność roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę, a tym samym i początkowy termin naliczania odsetek ustawowych za opóźnienie w jego zapłacie zależy od okoliczności każdego indywidualnie rozpatrywanego przypadku, co oznacza, że datą początkową biegu odsetek ustawowych może być zarówno dzień wyrokowania, jak i dzień poprzedzający datę wydania przez sąd orzeczenia zasądzającego stosowne zadośćuczynienie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30 stycznia 2004 r., I CK 131/03, i z dnia 4 listopada 2008 r., II PK 100/08, OSNP 2010, nr 10, poz. 108 oraz z dnia 18 lutego 2011 r., I CSK 243/10, nie publ.).

Zgodnie z art. 481 § 1 k.c., odsetki ustawowe przysługują uprawnionemu za samo opóźnienie w spełnieniu świadczenia, niezależnie od tego, czy wierzyciel poniósł szkodę i choćby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności. Mają one na celu wyrównanie uszczerbku majątkowego stanowiącego konsekwencję braku możliwości korzystania przez wierzyciela z należnego mu świadczenia pieniężnego od daty, w której dłużnik powinien spełnić to świadczenie stosownie do art. 455 k.c. lub przepisów szczególnych, do których należy art. 14 ust. 1 u.u.o. Aktualnie w orzecznictwie formułowane są poglądy, że w związku z normalizacją stosunków ekonomicznych i stabilizacją cen, odsetki ustawowe, w odróżnieniu od początkowego okresu zmian ustrojowych i gospodarczych, w mniejszym stopniu pełnią funkcję waloryzacyjną, mają przede wszystkim zapewnić swego rodzaju zryczałtowane wynagrodzenie dla wierzyciela za korzystanie przez dłużnika ze środków pieniężnych należnych wierzycielowi, a także dyscyplinować dłużnika i motywować go do jak najszybszego spełnienia świadczenia.

W orzecznictwie zwraca się także uwagę na to, że konstrukcja prawa do żądania przez wierzyciela odsetek ustawowych od dłużnika za czas opóźnienia jest dostosowana do świadczeń typowo pieniężnych i zakłada, że dłużnik wiedział nie

tylko o obowiązku świadczenia na rzecz wierzyciela, ale także znał wysokość świadczenia, które ma spełnić (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2010 r., III CSK 308/09, nie publ.). Z uwagi na ocenny charakter wysokości zadośćuczynienia dla ustalenia terminu jego wymagalności istotne jest więc, czy dłużnik znał wysokość żądania uprawnionego, a nadto, czy znał lub powinien znać okoliczności decydujące o rozmiarze należnego od niego zadośćuczynienia. O terminie, od którego należy naliczać odsetki ustawowe decyduje także kryterium oczywistości żądania zadośćuczynienia. Jeżeli bowiem w danym przypadku występowanie krzywdy oraz jej rozmiar są ewidentne i nie budzą większych wątpliwości, uzasadnione jest przyjęcie, że odsetki ustawowe powinny być naliczane od dnia wezwania dłużnika do zapłaty takiego zadośćuczynienia, jakie było wówczas uzasadnione okolicznościami konkretnego przypadku. Nie można bowiem usprawiedliwiać opóźnień w zapłacie pieniężnego zadośćuczynienia przez podmiot do tego zobowiązany w sytuacji, gdy wysokość pieniężnego zadośćuczynienia - ze względu na występujące typowe okoliczności - nie budzi większych wątpliwości w świetle ukształtowanej praktyki orzeczniczej w podobnych sprawach. Nie ma także znaczenia, że ostateczne określenie wysokości zadośćuczynienia leży, w razie sporu między uprawnionym i zobowiązanym, w kompetencji sądu, albowiem możliwość przyznania pokrzywdzonemu odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia za krzywdę (art. 445 § 1 i art. 448 k.c.) nie zakłada dowolności ocen sądu, lecz stanowi konsekwencję niewymiernego charakteru okoliczności decydujących o doznaniu krzywdy i jej zakresie. Mimo więc pewnej swobody sądu przy orzekaniu o zadośćuczynieniu, wyrok zasądający zadośćuczynienie nie ma charakteru konstytutywnego, lecz deklaratywny (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30 stycznia 2004 r., I CK 131/03, OSNC 2005, Nr 2, poz. 40; z dnia 17 listopada 2006 r., V CSK 266/06, nie publ.; z dnia 26 listopada 2009 r., III CSK 62/09, nie publ.). Poglądu tego nie podważa także to, że do zadośćuczynienia ma zastosowanie art. 363 § 2 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 1990 r., II CR 225/90, nie publ.), stosownie do którego jeżeli naprawienie szkody ma nastąpić w pieniądzu, wysokość odszkodowania powinna być ustalona według cen z daty ustalenia odszkodowania, chyba że szczególne okoliczności wymagają przyjęcia za podstawę cen istniejących w innej

chwili. Zasada wyrażona w art. 363 § 2 k.c., nawiązującym do art. 316 § 1 k.p.c., oznacza, że rozmiar szkody, zarówno majątkowej, jak i niemajątkowej, ustala się, uwzględniając moment wyrokowania. Ma ona na celu możliwie pełną kompensatę szkody ze względu na jej dynamiczny charakter. Nie może więc usprawiedliwiać ograniczenia praw poszkodowanego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 lutego 2000 r., II CKN 725/98, nie publ.; z dnia 16 kwietnia 2009 r., I CSK 524/08, OSNC-ZD 2009, nr D, poz. 106).

W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy zasądził odsetki ustawowe od przyznanego zadośćuczynienia od daty wyrokowania (19 grudnia 2012 r.), argumentując, że dopiero w toku postępowania sądowego przeprowadzone zostały dowody z opinii biegłych sądowych pozwalające na ustalenie przyczyn wypadku komunikacyjnego, przesądzenie odpowiedzialności strony pozwanej za jego skutki oraz na określenie zakresu krzywdy odniesionej przez powoda i w konsekwencji wysokości zadośćuczynienia z uwzględnieniem przyczynienia się powoda do wypadku w 50%. Aprobując tę motywację Sąd Apelacyjny podniósł uzupełniająco, że ustalenie wysokości zadośćuczynienia według stanu na dzień zamknięcia rozprawy oznacza, że stało się ono wymagalne dopiero w tej dacie, zaś przyznanie odsetek ustawowych od daty wcześniejszej (czyli od dnia 15 sierpnia 2011 roku wskazanego w apelacji powoda) prowadziłoby do jego bezzasadnego uprzywilejowania.

Skarga kasacyjna powoda zasadnie kwestionuje zasadność tego stanowiska w realiach rozpoznawanej sprawy. W ocenie Sądu Najwyższego rozpoznającego niniejszą skargę kasacyjną, wymagalność roszczenia powoda o zapłatę stosownej kwoty tytułem zadośćuczynienia za krzywdę należy ustalić biorąc pod uwagę, że odpis pozwu został doręczony stronie pozwanej w dniu 19 września 2011 roku (dowód k. 83 akt) i od tej daty stosownie do treści art.14 ust. 1 u.u.o. rozpoczął swój bieg 30 - dniowy termin do spełnienia świadczenia przez pozwanego ubezpieczyciela. Z akt sprawy wynika, że strona pozwana posiadała już znacznie wcześniej, bo w 2007 roku, informacje o zaistnieniu przedmiotowego wypadku komunikacyjnego, jego skutkach oraz roszczeniach powoda z nim związanych, wynikające z treści wniosku powoda o zawiązanie strony pozwanej do próby ugodowej w sprawie o zasądzenie na rzecz powoda zadośćuczynienia za skutki

wypadku w kwocie 140.000 złotych (dowód: sprawa VI Co .../07 Sądu Rejonowego – w załączeniu). W dniu 1 września 2008 roku powód zgłosił stronie pozwanej szkodę osobową wynikłą z przedmiotowego wypadku komunikacyjnego, wskazując na datę wypadku oraz podając jego okoliczności i dane osobowe jego uczestników (powoda i D. B.), a także sygnaturę akt postępowania karnego przygotowawczego, które toczyło się w sprawie wypadku (dowód: pismo powoda z dnia 26 sierpnia 2008 roku w aktach likwidacyjnych szkody w załączeniu). Pozwany ubezpieczyciel zaniechał przeprowadzenia jakichkolwiek czynności zmierzających do ustalenia stanu faktycznego zdarzenia, zasadności zgłoszonych roszczeń i wysokości świadczenia (por. art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o działalności ubezpieczeniowej Dz.U.2013.950 j.t.), poprzestając na udzieleniu powodowi informacji, że nie łączy go z posiadaczem pojazdu uczestniczącego w wypadku umowa obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej mimo, że co innego wynikało z treści dokumentów okazanych policji na miejscu zdarzenia przez kierowcę samochodu ciężarowego marki Scania D. B. Jak się okazało, była to informacja oczywiście nieprawdziwa i dopiero w odpowiedzi na pozew złożonej w niniejszej sprawie pozwany ubezpieczyciel przyznał powyższą okoliczność. W sprawie wypadku prowadzone było przez Prokuraturę Rejonową w S. postępowanie przygotowawcze, ubezpieczyciel dysponował więc możliwością zapoznania się ze zgromadzonymi w jego toku dowodami dotyczącymi przebiegu tego zdarzenia. Z doręczonego stronie pozwanej w dniu 19 września 2011 roku odpisu pozwu oraz dołączonych do niego licznych dowodów w postaci dokumentów wynikało natomiast w sposób bezsporny, że powód doznał w wyniku wypadku rozległych obrażeń ciała, trwałego kalectwa oraz cierpień fizycznych i psychicznych o znacznym nasileniu, a więc krzywdy o utrwalonych na dzień doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, rozmiarach, uzasadniających w świetle art. 445 § 1 k.c. oraz znanego ubezpieczycielowi dorobku judykatury i nauki prawa cywilnego, przyznanie mu stosownego zadośćuczynienia. Brak było przeszkód do zweryfikowania przez ubezpieczyciela tych informacji w terminie wskazanym w art.14 ust. 1 u.u.o.

Konkludując przedstawione rozważania należy stwierdzić, że odsetki ustawowe od zasądzonej na rzecz powoda kwoty 400.000 złotych tytułem

zadośćuczynienia przysługują powodowi stosownie do art. 481 § 1 w związku z art. 455 k.c. i art.14 ust. 1 u.u.o. od dnia 20 października 2011 roku, co uzasadniało uchylene przez Sąd Najwyższy zaskarżonego wyroku w części oddalającej apelację powoda dotyczącą odsetek ustawowych i wydanie przez Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c. orzeczenia co do istoty sprawy. Dalej idąca skarga kasacyjna (w zakresie, w jakim powód zaskarżył oddalenie jego apelacji co do roszczenia o odsetki ustawowe od kwoty 400.000 złotych za okres od dnia 25 sierpnia 2011 roku do dnia 19 października 2011 roku) podlegała oddaleniu jako bezzasadna na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono stosownie do wyniku sprawy.